

Како сам доспео међу колонисте

Одмах по завршетку Другог светског рата нове социјалистичке власти пришле су стварању земљорадничких и сељачких задруга. Тако је било и у данашњем Банатском Великом Селу. Након само неколико месеци од колонизације и у овом месту основане су почетком 1946. године Земљорадничка и три сељачке радне задруге.

Средином 50 – их година Партија, уз помоћ Среског савеза земљорадничких задруга и Пољопривредног факултета, настоји да унапреди пољопривредну производњу кроз увођење у производњу нових сорти и нових хибрида, а у сточарству увозних раса свиња. За примену науке у пољопривреди власт се определила узимајући кадрове директно са факултета и постављала их на најодговорније дужности: управнике и руководиоце производње.

Средином децембра 1956. године **Светко Грбић**, председник Среског савеза земљорадничких задруга је у Београду уговорио више стипендија са студентима Пољопривредног факултета, а он и **Ђорђе Ђаковић**, секретар ОК Савеза комуниста у Банатском Великом Селу водили су разговор око доласка у село дипломираних агронома **Јан Марка** и **Младена Божовића**. Тако је Јан Марко, родом из Ковачице (1928.) стигао у село и постављен за управника задруге. Ову дужност је веома успешно обављао и био омиљен у месту.

После три године проведене у Банатском Великом Селу Јан Марко је, по одлуци власти, прешао на ПК“Банат“ на место главног агронома. Коју годину касније из Кикинде одлази на Пољопривредни факултет у Нови Сад, где је докторирао и предавао калкулације и рачуноводство. Данас као пензионер живи у Новом Саду, дружи се са компјутером и пише књиге. Ово је сећање на Велико Село и њене задругаре.

Ја и **Млађан Божовић** посетили смо у децембру Банатско Велико Село, састали се са члановима Управног одбора Земљорадничке задруге у Станичној гостионици коју је водио **Мићо Карановић**. Ту смо и преноћили а сутра са **Николом Радаковићем**, секретаром Општине утврђено је, да ја ступим у радни однос са Земљорадничком задругом одмах (1. I 1956. године), а Божовић, када заврши студије.

Данас, када после временске дистанце дуже од пола столећа, покушавам да се осврнем на то раздобље, долазим до сазнања, да тада нисам могао ни претпоставити, да ће се та, тада донета одлука, тако значајно реперкутовати на цео ток мога живота и живота моје породице.

Нова година (1. јануар 1956.) била је у недељу а ја сам допутовао у Банатско Велико Село у понедељак изјутра. Нисам убеђен да су ме у Задрузи баш тога, уговореног, дана и очекивали. Ја сам, ипак, дошао.

Формално - записнички бивши управник Задруге **Милан Дејанац** (1924.) и ја нисмо вршили примопредају дужности, нити смо о томе разговарали. На првој седници Управног одбора Задруге којом је председавао **Душан Бубало**, потврђено је моје постављење за управника Задруге, као и именовање Милана Дејанца за њеног комерцијалисту. У бившег управника Земљорадничке задруге Милана Дејанца имао сам све време боравка у Великом Селу неограничено поверење. Убеђен сам, да је то поверење било обострано.

Договорили смо се, да Милан Дејанац, у својству комерцијалисте, остане у дотадашњој просторији, која је била опремљена у виду кабинета писаћим столом, фотељама... Мени је била намењена суседна просторија која је врло брзо била опремљена новим намештајем, сада више нисам сигуран, Леснине или Радулашке, за који сам се сам определио: комбиновано дрво и поникловане цеви - писаћи сто, полу-фотеља, округли сточић за госте и три једноставне дрвене столице, роло-орма, све у природној светлој боји дрвета.

У интеррегнуму имао сам прилике да се упознам са особљем књиговодства (**Тесла**, **Љубојевић**, **Поповић**), благајником (**Љубом Вујовић**), магационером (**Радованом Вујовић**). У саставу Земљорадничке задруге (задругари су своју задругу једноставно звали „Зема”) биле су три продавнице мешовите (колонијалне) робе и три гостионице - у сваком рејону по једна продавница односно гостионица. Функцију набављача робе за продавнице и гостионице вршио је **Миланковић**. Он је на располагању имао кочијаша **Мићу**, запрежна кола и запрегу лоцирану у економском дворишту Месне канцеларије. На Железничкој станици Задруга је имала складиште за лагеровање робе из откупа (зрно пшенице, кукуруза и др.). У Другом рејону биле су смештене три комплетне гарнитуре намењене вршидби стрних жита.

Др Јан Марко

Тек доласком у Банатско Велико Село детаљније сам имао прилику да се упознам са историјским чињеницама из његове релативно блиске прошлости.

Задружни дом, који се налази у непосредној близини немачког гробља, у чијем су једном крилу биле смештене административне просторије које је имала на располагању Земљорадничка задруга, у другом - административне просторије којима је располагала Сељачка радна задруга „Граничар”, посебну салу намењену заједничким састанцима мештана Банатског Великог Села, биоскопским и другим представама - саграђен је коришћењем материјала насталог рушењем старе католичке цркве у Св. Хуберту.

Др Јан Марко

Биографије приредио
Душан Дејанац

Нада Томазовић (1932 - 2008.)

По завршетку Пољопривредног факултета у Земуну запослила се 1957. године као агроном у Земљорадничкој задрузи „Граничар”, а од 1959.године налази се на функцији техничког директора кикиндске „Приме”. Преласком у Нови Сад 1962. године ради најпре у Пословном удружењу „Продуктива”, а потом у Прехрамбеном институту. По одбрани докторске дисертације прелази на рад у Привредну комору Војводине.

Милан Дејанац (1924.)

Из НОР - а изашао као официр. Био је први председник Сељачке радне задруге „Славко Родић” у Солтуру. У Новом Саду похађао гимназију. Радио у Кикинди као срески трговински инспектор. Управник Земљорадничке задруге од 1952. до 1956, а управник Трговинског предузећа „Крајина” 1958.године. Управник Земљорадничке задруге поново је од 1959. до 1966. године. У овом другом периоду изградио је велику свињогојску фарму, мешаону сточне хране и радио на изградњи путева кроз село. Био је одборник Општине Кикинда, председник савета Месне заједнице Банатско Велико Село, секретар и председник СУБНОР-а. Објавио је књигу народних изрека “Мраз бије све што живо није”. У припреми друга књига.

Прве активности у Задрузи

Проблеми, који се у то време јављају пред земљорадничким задругама уопште, били су усмерени на организовање и унапређење производње на индивидуалном сектору, а то се односило и на производњу у Банатском Великом Селу, нарочито после реорганизовања сељачких радних задруга. Индивидуални сектор у Банатском Великом Селу, после напуштања сељачке радне задруге, није (сем земљишта) располагао значајним ресурсима за производњу. Инсистирало се на улози и задацима Земљорадничке задруге, иако је и она имала ограничена основна средства за производњу. У таквим условима једини значајан утицај Задруге сводио се на дистрибуцију квалитетног семенског материјала, минералних ђубрива и средстава неопходних за заштиту биљака.

Можда је то стање врло прецизно окарактерисао анонимни песник из Нових Козараца речима: „Наша зе-ма ништа нема, сем Ђуре Бањца и коња вранца". Није искључено да је Земљорадничка задруга у Банатском Великом Селу опевана на идентичан или сличан начин. Ја о томе не знам. Међутим, из ових стихова било би погрешно закључити, да управник Земљорадничке задруге у Новим Козарцима није био способан човек. После неколико година, пошто је напустио Задругу у Новим Козарцима, основао је у Кикинди Молерско-фарбарску задругу. У овој Задрузи нашли су се, поред осталих, и врсни мајстори ове струке из Руског Села. Задруга је, осим на подручју Кикинде, успешно обављала молерско-фарбарске послове у низу новоградњи Новога Сада и у другим местима.

Завршни рачун Земљорадничке задруге у Банатском Великом Селу указивао је да Задруга има велика потраживања од својих чланова насталих у претходним годинама. Означена потраживања неповољно су утицала на кредитну способност Задруге у новооснованој Задружној штедионици Кикинда.

Приликом оснивања Земљорадничке задруге у Банатском Великом Селу улог чланова износио је свега 100 динара. Повећање кредитне способности Задруге претпостављало је и промену оснивачког улога са 100 на 1.000 динара. У том смислу било је неопходно предузети одређене активности и припремити чланство за учвршћивање њеног кредитног потенцијала.

Решавање уочених проблема и задатака вероватно никад не протиче праволинијски. Али данас, после временске дистанце дуже од пола века, може се констатовати, да су уочени проблеми решавани, неки мање, неки више успешно уз свестрану подршку Управног одбора Задруге. Задруга је набавила релативно примитивни „гештетнер", чијом применом су припремани позиви и материјали за седнице управе, обрасци за састављање уговора између Задруге и задругара и слични текстови. Успешно је спроведена промена висине оснивачких улога са 100 на 1.000 динара. Набављен је нови кинопројектор. Истовремено, **Љубо Дејанац**, рођени брат **Милана Дејанца**, упућен је на течај кинооператера, који је он успешно завршио о чему је донео и одговарајуће уверење. Применом новог кинопројектора било је омогућено приказивање филма непрекидно - без паузе. Замењени су звучници новим, који при репродукцији гласа више нису крчали.

У задружном магацину на Железничкој станици инсталисан је нови селектор марке „Петкус". Члановима Задруге било је омогућено да пре сетве изврше селектирање и запашивање семена од снети (устилаго). Пре вршидбе остварена је припрема вршаћих гарнитура за наступајућу вршидбу пшенице и других стрних жита. Репарација гарнитура захтевала је значајно материјално улагање. Посао је поверен радионици браће **Грубин** из Српске Црње.

Поставило се питање њихове гаранције за успешну оправку вршалица, с обзиром да су понуђени трошкови оправке износили 300.000 динара. Гаранција, коју су понудили браћа Грубин, састојала се у томе, да њихов син буде ложач – машиниста на оној парњачи произведеној 1909, односно 1911. године за коју буде оцењено да у току вршидбе за производњу паре користи највећу количину сламе или другог одговарајућег горива.

Задруга се није усрећила набавком трактора средње снаге Фабрике „Змај". Ове машине су биле врло погодне за коришћење у транспорту. Оне су могле вући једну или две натоварене приколице шећерном репом или другим производима (балираном сламом, на пример) и на отвореном путу су постизале задовољавајућу брзину. Али, за бразду ове машине нису биле подесне, нарочито када је било у питању подручје са бескарбонатном ритском црницом. Не могу да објасним, какав сам осећај немоћи, као управник Задруге имао, када је трактористи дат ујутру налог да одређеном задругару узоре њиву и кад он се после сат – два вратио са рефератом: „Друже управниче, на трактору се опет поломила полуосовина." Полуосовине су релативно брзо замењиване новим – резервним, иако се стицао утисак, да су резервне биле још слабијег квалитета него нове.

У Задружном дому припремана је једна просторија у приземљу намењена пољопривредној апотеци. За послове у пољопривредној апотеци оспособљавао се стипендиста Задруге - **Брадић**.

У Селу је, поред организовања задружних активности, обраћана пажња и другим друштвеним потребама. У Здравственој станици био је врло активан и пријежан лекар опште праксе **Зоран Оданић**. Поред Оданића, два – три пута недељно био је обезбеђен и долазак зубара. Лекар Оданић је у разговорима са становништвом, као и у консултацијама са друштвено-политичким радницима, изражавао сумњу, да има осећај као да у Селу има пацијената склоних туберкулози. То се по његовом уверењу могло претпоставити ако се пође од логике, да су они (становници Банатског Великог Села) из услова брдско-планинског подручја са чистим ваздухом дошли у ове тешке равничарске услове. Пресељавањем – колонизацијом промењени су не само климатски услови, већ и услови квалитета живота уопште – начина исхране, становања и др. Предлагао је, стога, као неопходност набавку рентгенског - апарата. Набавка овог апарата остварена је удруживањем средстава Земљорадничке и Сељачке радне задруге „Граничар".

У борби против бруцелозе, обољења крава, у истуреном одељењу кикиндске Ветеринарске станице, ветеринарски техничар вршио је осемењавања крава и јуница.

Др Јан Марко

Биографије приредио

Душан Дејанац

Др Јан Марко

Зоран Оданић (1925-2003.)

Доктор Зоран Оданић рођен је у Београду. Ту је завршио Гимназију и Медицински факултет. Као лекар у Банатском Великом Селу радио је педесетих и почетком шездесетих година прошлог века. По одласку из Банатског Великог Села запослио се у београдској градској болници као рендгенолог.

Великоселци га памте као народног лекара. Лечио је многе болести, а посебно је радио на сузбијању туберкулозе, која се тих година појавила. Радио је на просвећивању мештана, организовањем предавања о исхрани и здрављу.

Моја искуства о поштењу задругара

За уговорену производњу Задруга је авансно давала репродукциони материјал (услуге у орању, семе, минерална ђубрива, заштитна средства) али није у новцу исплаћивала аконтације на које су задругари у ранијем временском раздобљу били навикли. Ова околност утицала је на тешкоће у општењу управе са појединим задругарима. Присећам се, симпатичан задругар **Петар Мајкић** из милоште зван Мајкан, дошао је једном у моју канцеларију. Он је био уговорио сетву шећерне репе. Требао му је новац да пошаље кћери која је у Земуну била у Средњој економској школи. Објашњавао сам му, да му Задруга на основу уговорене производње не може дати тражени новац. Ширио је руке уз питање: „Па, шта да радим?" Пошто му нисам могао другачије помоћи, упитао сам га: „Колико Вама новца, стварно, треба?" „Треба ми, најмање, шест хиљада." „Добро – одговорио сам – ја сам примио плату, ево Вам од мене лично на зајам тих шест хиљада, али Вам их Задруга не може дати као аванс." Разумео је, смирио се и отишао. То је имало одјека и утицало и на остале задругаре.

Знатно касније, негде у марту или априлу следеће године, код мене је дошао један старији озбиљан човек, кога сам познавао из виђења са састанака са задругарима. Он је био у сличној ситуацији као и Мајкан. Тражио је десет хиљада на име аконтације за уговорену производњу, да пошаље кћери издржавање у Београд, која је тамо била у Учитељској школи. Мој одговор, да му на име аконтације – предујма Задруга не може (не сме) исплатити тражену суму, није га могао уверити. Шта сам друго могао, рекао сам му: „Добро, идите на благајну и реците благајнику **Љуби Вујовићу**, да Вам из мог коверта, ја још нисам подигао плату, да тих десет хиљада. Ја потичем из сиромашне породице и једино Вам тако могу помоћи. Другачије, не могу". Отишао је. Нисам га питао ни како се зове, ни када ће ми вратити новац. Оптерећен свакодневним проблемима, сасвим сам и заборавио на своје потраживање. Очигледно, било је прошло доста времена, јер кад је он поново дошао код мене, нисам у њему препознао свог дужника, јер сам му се обратио речима: „Изволите ..." „Друже управниче, обратио се он мени, зар се Ви мене не сећате?" Шта сам могао да му одговорим, сем: „Ма, сећам Вас се ..." Али се, стварно, нисам присећао одкуд га знам. Он ми је одговорио: „Ви сте ми, кад сам био у великом шкрипцу посудили оне паре, да пошаљем кћерки у Београд. Нисте ме питали ни како се зовем. Савест ми није чиста. Дошао сам, ето, да Вам тај новац вратим и да Вам се захвалим." **Марко Томазовић** сматра, да се у овом случају радило о **Драгану Стојановићу**, резервном капетану, који је становао у Керином репу, у Првом рејону.

Приликом доласка у Банатско Велико Село и преузимања дужности управника, мени су тада од стране Управног одбора Задруге утврђена примања у фиксном месечном износу од 23.000 динара. Остали службеници остваривали су, у односу на мене, знатно нижа примања. Према мом становишту констатоване разлике било је потребно уравнотежити. Моји тадашњи сарадници нису, истина, имали завршене одговарајуће школе потребне за функције које су вршили, али су их мање или више успешно, ипак, обављали. На моју властиту иницијативу Управни одбор Задруге сагласио се да моја месечна примања остану на уговореном нивоу али да се примања осталих службеника Задруге коригују и доведу на задовољавајући, прихватљив и разумљив ниво. То је и учињено.

Задруге су се у релативно кратком временском раздобљу оспособљавале да освоје производњу и откуп пољопривредних производа. И то је било у реду. У међувремену расла је и свест, да задатак задруга није само у томе, да са свог подручја реализују примарне (ратарске) и секундарне (сточарске) производе, већ да их у одређеној мери оплемене, дораде, финализују и тек такве реализују на тржишту. Остваривање овог задатка претпостављало је њихово удруживање. Није свака задруга могла да интегрише све споменуте сукцесивне фазе. На кикиндском подручју остваривање поменутог задатка почело је удруживањем задружних фондова у изградњи „Парадајзаре". Та „Парадајзара" током времена, поред „Галуса" - живинске кланице, израсла је у познату Фабрику за прераду воћа и поврћа „Прима" у Кикинди. Касније су се такве појединачне фабрике за прераду воћа и поврћа међусобно удруживале и преко Пословног удружења „Продуктиве" са седиштем у Новом Саду, уједначавањем квалитета и начина паковања својих производа, достигле одговарајући значај на домаћем и у извозу на инострано, посебно тржишту Западне Немачке.

Др Јан Марко

За испоручене производе Задруга је одмах или највише за дан – два закашњења исплаћивала задругарима одговарајуће новчане износе. Као предмети откупа јављају се зрно пшенице, кукуруза, корен шећерне репе, сунцокрет, стока – говеда, утовљене свиње, млеко. Овде се као осетљиво питање спомињу испоручене количине живе стоке. Задруга је стоку, претежно утовљене свиње, испоручивала Кланици у Чоки. Њен откупљивач – набављач био је **Јожеф Борза**, са којим је Задруга, преко **Вељка Латиновића**, сарађивала врло успешно.

др Јан Марко

Биографије приредио **Душан Дејанац**

Петар Мајкић Мајкан (1920 - 1985.)

У НОР ступио 1941. Био је одборник за време рата у Босанском Ваганцу. Ратни војни инвалид. Као борац колонизиран у Банатско Велико Село. Радио као радник у Земљорадничкој задрузи. Прославио се почетком 60 - их година када је сам зауставио конвој камиона ГП „Пролетер" из Новог Београда које је хтело да одвезе грађевински материјал са градње свињогојске фарме у Солтуру. Био је духовит човек и увек спреман на шалу. Остале су анегдоте о њему које се и данас препричавају у Шарлевилу.

Марко Томазовић (1927)

Рат га затекао у Дрвару као ученика грађанске школе. После рата радио је у Среском комитету омладине. Учествовао на изградњи Новог Београда 1950. у 7. Војвођанској омладинској бригади. Завршио 1950. књиговодствени курс, а почетком 60-их година Средњу економску школу у Орашју. Био је шеф књиговодства и директор ООК „Граничар". Живи као пензионер у селу.

Дневни проблеми и њихово решавање

Дневни проблеми често замагљују дугорочне задатке и циљеве. Размотримо их на примерима.

Задруга је парцелу уз румунску границу имала засејану у претходној (1955.) години кукурузом. Кроз Банатско Велико Село се пронела вест, да су берачи кукуруза, којима је на име накнаде за бербу, требало да припадне кукурузовина за исхрану стоке и огрев, остављали велику количину необраних клипова. Кукурузовина је сада (почетком текуће године) на дотичној парцели сложена у купе. **Милан Дејанац** је знао ко су били берачи, ја - нисам, али му је било стало, да се провери на лицу места (на означеној парцели) да ли су гласине оправдане. По том јануарском блатњавом времену Милан Дејанац и ја, отишли смо пешке на парцелу. Гласине нису биле тачне. Берба кукуруза извршена је коректно.

Пред пролетњу сетву, на моју иницијативу, развијена је у Селу активност за примену хибридног кукуруза сорте „Канзас", коју је препоручивало „Агросеме" инж. **Новака Поповића**. Лично сам био уверен, да се сетвом хибридног семена могу (и морају) остварити бољи приноси од приноса који се остварују коришћењем семена старих домаћих сорти непознатог порекла. На састанцима, на којима је разговарано о сетви хибридног кукуруза, било је примедаба бивших чланова СРЗ, који су се сећали старијег агронома **Михаила Максименка**, да у СРЗ приликом сетве хибрида исти нису, због њихове дуге вегетације, успевали да сазру.

О овим питањима консултовао сам се са инж. Поповићем и добио уверавања да се ради о хибриду средње дуге вегетације, који у нашим условима сазрева на време. Активност је била настављена. Сачињен је списак задругара који су се одлучили да своје њиве посеју семеном овог хибрида. Семе је поручено и стигло паковано у симпатичним платненим кесицама. Кесице су подељене произвођачима - задругарима. Јавиле су се прве негативне реакције. До мене су оне стизале било непосредно, било преко мог блиског сарадника Милана Дејанца. Зли језици су протурили глас, да приспело семе личи на „овршке" окрањених клипова. Требало је много стрпљења и напора да се задругари убеде чињеницом што је дугачко, клинасто, пирамидалног облика семе, карактеристично за танак окласак са којега је окруњено.

И следеће фазе праћене су реакцијама: да посејано семе неће клијати, да неће нићи, да се на пониклим биљкама неће одметнути клипови и да се неће формирати зрно, да зрно кукуруза неће сазрети и, најзад, кад су све поменуте фазе превазиђене, јавило се предсказање - да такав кукуруз стока неће хтети јести.

Није сада битно из чије су кухиње „радио - Милевом" емитоване побројане вести, које су се врло успешно шириле Селом, битно је, да је њих требало евидентирати, сачекати, стрпљиво умиривати задругаре, објашњавати и упоређивати разлике у фенолошким фазама домаћих сорти и хибрида. А најбитније је, да идућег пролећа није било потребно спроводити никакве посебне активности о предностима сетве и гајења хибрида кукуруза, јер су произвођачи са њима већ били потпуно упознати.

Продавнице и бифеи су и даље заокупљали велику пажњу Управе, односно одговарајућих органа Задруге.

Ажурност, односно неажурност књиговодства Задруге, по мом тадашњем властитом уверењу, доводила је до појава, да она добављачима није благовремено измиривала доспеле сопствене обавезе, односно да од купаца, који нису благовремено платили преузету робу, није захтевала на време да то они учине.

Разговарао сам о томе са **Милом Теслом**, шефом рачуноводства. Он ме је уверавао, да је поступак књижења такав да се он, док се одређени документ о пословном догађају не формира у потпуности, не може књижити. Тек се на основу прокњижених ставака за купце, односно добављаче, долази до сазнања о стању потраживања и дуговања. Ту књиговодство ништа није криво. То тако мора бити.

Саветовао сам се о овој проблематици са виђеним стручним службеницима кикиндске Задружне штедионице, на чијем је челу био директор **Ковачевић**. Они су знали како се могу решити постављена питања, која сам ја приписивао недовољној ажурности књиговодства. Посаветовали су ме, да оснујем Књигу стања средстава на жиро-рачуну, о чему у Задругу долазе извештаји Задружне штедионице са даном закашњења, да оснујем књигу излазних фактура за продату робу, односно књигу улазних фактура за купљену робу (за продавнице, на пример). Коришћењем означене евиденције може се јасно и на време видети стање расположивих средстава Задруге у банци (Штедионици), стање потраживања и прилив средстава од купаца, односно обавезе према добављачима са роковима у којима је Задруга дужна да их измири. Основане „књиге", уз консултације са шефом рачуноводства, помогле су да Задруга благовремено испуњава своје обавезе према добављачима, односно да интервенише, да њени купци измире на време своја дуговања. Ову евиденцију водио сам лично све до доласка у књиговодство дипл. економисте **Павловића**, коме сам је, најзад, предао.

Одређено временско раздобље кроз које је Задруга прошла у првој години активности о којој је реч, искоришћено је за организациону консолидацију чланства, оспособљавање за унапређење производње у ратарству (пшеница - селектор, кукуруз - хибридно семе, шећерна репа - уговарање производње), ширење откупа стоке и сточних производа уз истовремено јачање средстава у фондовима и њихово удруживање на нивоу Среског савеза земљорадничких задруга у Кикинди (Парадајзара - Фабрика „Прима").

др **Јан Марко**

Биографије приредио **Душан Дејанац**

Др Јан Марко

Миле Тесла (1926 - 1993.)

Учесник НОБ од 1941. Ратни војни инвалид. У Зрењанину 1946. године завршио курс за књиговођу. На месту шефа књиговодства у Земљорадничкој задрузи Банатско Велико Село провео је 30 година, а у АД „Козара" био је руководилац плана и анализе. Ретко способан књиговођа и поштен грађанин кога су сви ценили.

Тов из откупа и кооперација

Доношењем уредбе савезних органа о забрани клања телади постављено је питање потребе њиховог откупа од индивидуалних произвођача и организованог това. На држање и тов одлучених телади (јунади) нису могли бити обавезани произвођачи стоке. Земљорадничке задруге Руског Села и Нових Козараца оцениле су да немају услова за товљење ове категорије младих говеда. У Банатском Великом Селу било је евидентирано неколико пространих економских дворишта у Првом рејону у којима је било могуће обезбедити потребна товилишта јунади. Да би се избегло улагање средстава у инвестиције, импровизоване су надстрешнице од расположивог материјала (цигла, гредице, летве, цреп), које је после завршеног това било могуће расклопити и искористити за примарну намену.

На одређено колебање Задруге, да започне ову активност (откупљивање телади и товљење јунади), утицало је сазнање да ће се у броју откупљених телади, поред телади сименталске расе, налазити и значајан број телади босанске буше. Но, без обзира на ту околност, Задруга је почела са откупом и концентрацијом телади и приступила њиховом товљењу. Откупљена телад тежине 100 до 120 кг утовљена су до тежине од 250-300 кг а, затим, извожена преко Пословног удружења за сточарство, у Грчку.

Други моменат, који треба нагласити, односи се на одлуку Задруге да на Новосадском сајму набави десет увезених уматичених (познатог порекла) супрасних назимица холандске расе с намером, да преко њих ступи у кооперативне односе са задругарима. Поред означених назимица Задруга је набавила и три нераста ове расе познатог порекла.

У реализацији овог задатка врло одговорно и са пуно воље се укључио колега инж. **Млађен Божовић**, који је после дипломирања дошао у Задругу као њен стипендиста. У Задрузи је радио све док није позван на одслужење редовног војног рока.

Идеја са набавком назимица је била у томе, да се десет набављених холандских назимица уступе бесплатно одабраним произвођачима – задругарима. Заинтересовани произвођачи да приме назимице, пријављивали су се Задрузи. Њихов број прелазио је број назимица, што је указивало да код произвођача за овај вид сарадње постоји интересовање. Инжењер Млађен Божовић је лично обилазио заинтересоване пријављене задругаре са циљем, да утврди који од њих имају најбоље стајске услове за смештај, држање и исхрану предметних назимица. Одабрао је десет задругара у којих је оценио да располажу одговарајућим траженим условима, с тим, што је имао у виду неколико произвођача као резерву. Назимице су биле уједначеног квалитета. Међутим, да би се приликом доделе задругарима избегла свака могућа сумња, да је некоме припало посебно одабрано грло, инж. Млађен Божовић је припремио листиће са бројевима којима су назимице биле обележене (маркице у ушима) и ставио их у посебну кутију из које су присутни задругари требало да извлаче припремљене листиће и тако (из шешира) да дођу до одговора коме припада одређено грло стоке. Извлачењу листића, поред инж. Млађена Божовића, присуствовао је и комерцијалиста Задруге Милан Дејанац.

Сви присутни су, после извлачења листића, били задовољни и расположени да преузму одређено идентификовано грло. Само у једном од десет случајева, подела није успела. Задругар **Душан Керкез – Бикан**, из Трећег рејона, коме је извучена назимица припала, није се сложио да прими идентификовано грло. Куриозитет је био у томе, што је исти био задужен за пчеларство у СРЗ „Граничар". Спорну назимицу је одмах преузео задругар, који је био први на реду у „резерви". За Бикана је било карактеристично, да се на свој положај на радном месту и у друштву жали речима: „Крвав ја лебац једем!" Да би се обезбедила паша за пчеле, после прецветавања багрема, СРЗ је ливаду између Задружног дома и Другог рејона узорала и засејала семеном фацелије по узору на поступак познат у Славонији.

Интересовање за назимице од стране задругара било је велико иако су уговорени услови били да су примаоци обавезни да после годину дана Задрузи врате место једне две назимице – сваку приближно исте тежине колика је била тежина примљене назимице. После тога, задругар постаје власник примљеног грла а према Задрузи се ослобађа свих других обавеза по овом основу.

Набавком назимица беле холандске расе Задруга је остварила пун погодак. Мање је значајно, што је идуће године у време одржавања пролећног Новосадског сајма, Задруга била у могућности, да под познатим условима обезбеди двадесеторици задругара назимице прве репродукције ове расе, већ више стога, што је у Селу било идентификовано, поред десет крмача које су од лане биле у поседу задругара, још педесетак младих припуштених назимица. Осим тога, на тржишту су се појавили товљеници квалитета бекона, чији се број из године у годину пео неслућеном брзином.

Описани подухват није карактеристичан само за задругу у Б. В. Селу. И друге земљорадничке задруге са овог подручја поступале су на идентичан или сличан начин и тако доприносиле у овој фази замени домаће релативно масне мангулице меснатом холандском расом. Није случајно, што се у тим годинама поново наметнуло питање удруживања задружних фондовских средстава намењених изградњи кланице у Кикинди, познатој као ПИК, на челу са директором ветеринаром **Пером Поповићем**.

О потомству свиња холандске расе коришћењем тзв. „матичне евиденције" са посебном пажњом и одговорношћу у Селу бринуо је инж. **Млађан Божовић**, водећи нарочито рачуна да приликом припуста не дође до парења животиња у блиском крвном сродству. Но, нису тако мислили сви. Назовимо га, у овом случају, условно „Бођо". Тај „Бођо" се потрудио, да од првих коопераната купи одређени број мушких прасади и да током времена одгоји и однегује свога „нераста" холандске расе и да га, касније, потајно нуди задругарима као чисто расног, не водећи рачуна о последицама. Сва срећа је била томе, што су припуст и парење поменутог „нераста" били ограничени на незнатан број случајева, иако су били евидентни.

Нисам сигуран, да између поменутих активности Задруге и, неколико година каснијег оснивања Фарме за тов свиња у Другом рејону под управом инж. **Драгана Карановића** бившег стипендисте Задруге и уз вођење саветима **проф. др Ладислава Кончара** са Пољопривредног факултета у Новом Саду, постоји узрочно-последнична веза али се не бих смео определити ни за тврдњу да је таква веза сасвим одсутна.

др **Јан Марко**

Биографије приредио

Душан Дејанац

Љубо Дејанац (1928.)
Похађао у Дрвару грађанску школу. Школовање наставио у Кикинди, већ 1946. године. Завршио за машин бравара. Најпре је радио у Ливници железа и темпера, а потом у Земљорадничкој задрузи из Великог Села. Био је глумац Ливничине позоришне дружине. У Банатском Великом Селу руководио је разгласном станицом, а касније завршио за кинооператера и руководио биоскопом до почетка 70 – их година. Први је у селу имао грамофон. Данас је пензионер и најстарији кинооператер у Војводини.

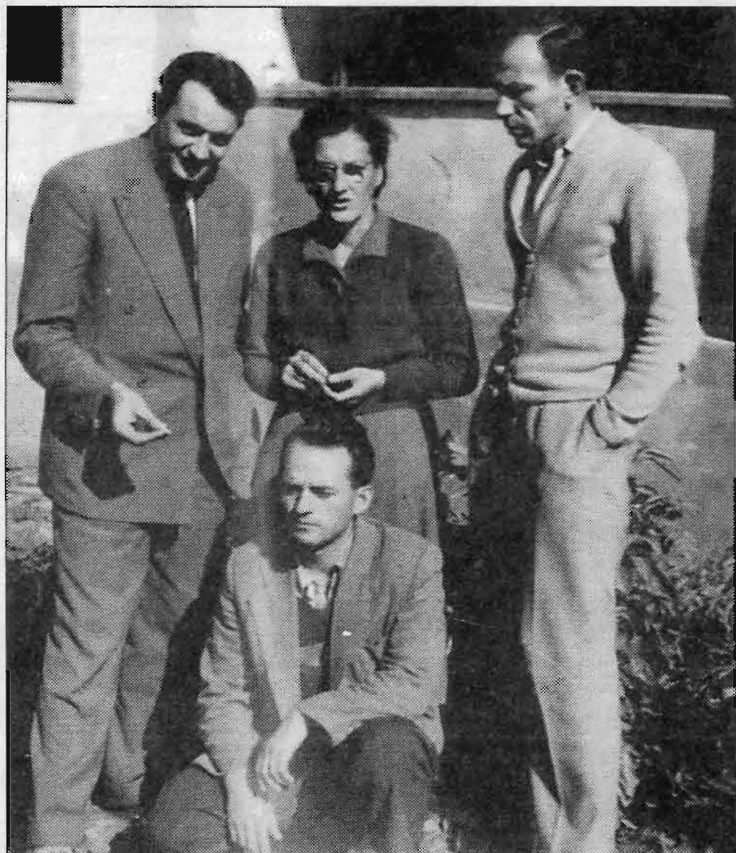
Душан Керкез Бикан (1910 - 1978.)
Учесник НОР од 1941. године. Био је председник Народноослободилачког одбора села Скакавац. Међу првима 1946. године постао је члан Сељачке радне задруге „Будућност" у Шарлевилу, одмах након оснивања. Завршио је пчеларски курс и руководио пчеларством у задрузи све до пензионисања. У слободном времену занимао се ловством. Поштован и цењен грађанин.

Бошко Срдић Бођо (1919 – 2010.)
По распаду југословенске војске кренуо је пешке из Боке Которске за Дрвар. У Сарајеву га ухвате Немци и стрпају у вагоне који су водили заробљене војнике у Немачку на рад. Бођо је побегао из воза негде у Срему и пешке стигао у Дрвар, где се одмах прикључио партизанском одреду. По стварању Сељачке радне задруге „Славко Родић" у Солтуру постао је бригадер. Салаш где је била стационирана његова бригада народ је прозвао „Бођина бригада". Завршио сточарски курс у Футогу. Волео је да буде најбољи у производњи, отуда и његово експериментисање. Прочуо се 60-их година по највећем упису зајма.

Развој и старе болести

Народни одбор Општине Нови Козарци, поверио је агрономима запосленим на њеном подручју израду Перспективног плана развоја пољопривреде на подручју На-

На фотографији су аутори Перспективног плана развоја пољопривреде на подручју Народног одбора Општине Нови Козарци од 1957. до 1961. године – инжењери Ј. Марко, М. Крајиновић, Нада Томазовић и В. Аћимовић. Недостаје Б. Красмановић.

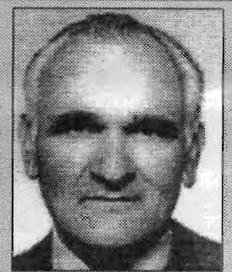
родног одбора Општине Нови Козарци од 1957. до 1961. године. У изради овог документа укључени су били инжењери **Јан Марко, Будимир Крсмановић, Нада Томазовић, Миленко Крајиновић и Владета Аћимовић**. Написани документ је на нивоу Општине добро примљен и повољно оцењен. Општина је обрађиваче Плана наградила износом од 100.000 динара, тако да је сваком припало по 20.000 динара. Приликом распра-ве о предложеном Перспективном плану, секретар Среског народног одбора Кикинда **Јован Божић** изражавајући се похвално о Плану, имао је потребу да укаже, да спомињање недостатака у пољопривреди посматраног подручја треба ублажити, јер, по његовом уверењу: „Ни ђаво није тако црн, као што га сликају.“ Свакако, секретар Божић је био у праву. Одређене појаве нису биле довољно изнијансиране, већ представљене једноставно: црно-бело.

У јеку означених напора и активности Задруге, у Трећем рејону Села заказан је партијски састанак на коме је требало да се разматрају погрешке и пропусти Задруге у претходном раздобљу. Позван сам на састанак у својству члана Месног комитета. Признајем, да ми је било чудно што састанку не присуствује **Ђорђе Ђаковић**, већ је на састанак дошао **Светозар - Светко Грбић** у име Среског комитета СК.

Састанак је почео уводним излагањем **Драге Басте**, који се сконцентрисао на штету која је настала у подруму Задружног дома с јесени 1955. године. Наиме, по његовим речима, порастом нивоа подземних вода и поплавом поменутог подрума, у коме се тада налазила одређена знатна количина молерског материјала намењена завршним радовима довршавања кречења Дома, била је поплавом подрума потпуно непоправљиво уништена. Посебно је, колико се сећам, спомињао уништену количину штрицле.

Околност на коју је указивао Баста, мени није била позната (одсуство примопредајног записника). Међутим, поменута „штрицла“ је Драги Басти, иначе тешком ратном инвалиду, послужила само као повод да своју жестоку критику усмери на однос друштвене заједнице према инвалидима рата и њему лично. На састанку је после Басте, смирујуће говорио Светко Грбић обећавши да ће са свим наводима Басте упознати Срески комитет и да ће тамо о њима бити заузети одговарајућа становишта.

Вељко Латиновић
(1923 – 200)

Потиче из велике породице Латиновић која је у Шарлевил насељена из Јањила (Босански Петровац). Ратни војни инвалид. У Земљорадничкој задрузи радио на откупу стоке и сарађивао са кланицама. Велики навијач Фудбалског клуба Козара.

Мени није познато како су ствари даље текле. Знам једино, да су делатности трговине и угоститељства издвојене из земљорадничких задруга, да је основано посебно предузеће које се бавило трговином и угоститељством и да је Драго Баста тада био постављен за пословођу продавнице у Трећем рејону Б. В. Села. У вези са овим случајем често ми је пала на памет народна изрека: „Не лаје куца села ради, већ себе ради“.

Банкари Задружне штедионице у Кикинди упознали су ме са појмом „сукључарства“, нарочито кад се радило о трезору. У задругу је једног дана дошао у пратњи задружног откупљивача стоке **Вељка Латиновића**, млађи човек тамне пути. Очигледно је било да је у питању Ром. Он је понудио да за рачун Задруге у околним местима откупљује гушчије перје под условом, да му се од вредности откупљеног и депонованог перја исплаћује износ од око 30 – 40% који би му служио за откуп наредних количина. Кад Задруга испоручи ову робу овлашћеном предузећу, обрачунаће се његова зарада. Није имало разлога да ти његови услови не буду прихваћени.

Задруга је у згради Месне заједнице (Први рејон) располагала подрумским просторијама погодним за складиштење откупљених количина ове робе. Да би се отклонила свака сумња о количинама унете (односно изнете) робе у поменуте подрумске просторије, улазна подрумска врата обезбеђена су катанцима. Од једног катанца кључ је поседовао задружни референт за откуп стоке Вељко Латиновић, од другог откупљивач перја. Према томе, у подрумске просторије ова су лица могла ући и унети (односно изнети) депоновану робу само заједно.

Посао је одређено време функционисао као сат. Али, не лези враже! Једном је поподневним возом, као и обично, из Кикинде допутовао наш откупљивач перја носећи одређену нову количину робе. У супротном правцу (у Кикинду), имао је намеру да отпутује Вељко Латиновић, задружни референт (сукључар). Срели су се на Железничкој станици... Шта да се ради? Задружни референт је по договору био у обавези да оде са откупљивачем перја до складишта и да прихвати нову количину робе у депозит. Пошто је имао у џепу купљену возну карту и намеру да тог поподнева проведе у Кикинди, Вељко се поколебао, дао је кључ од свог катанца откупљивачу перја. Грешка! Створени су услови да подрум буде тотално испражњен. То је и учињено. Није се више појавио откупљивач перја, да оправда примљене аконтације за откуп. Поука – сукључарство се мора поштовати. Није узалуд измишљено.

др Јан Марко

Биографије приредио
Душан Дејанац

Ратарство у првом плану

Подручје Банатског Великог Села, Нових Козараца и Руског Села представљало је значајног произвођача корена шећерне репе за Фабрику шећера у Зрењанину. Испорука произведеног корена обављала се теретним вагонима товареним преко великоселске рампе, што је изазивало значајно оптерећење за Железничку станицу у Б. В. Селу. На утоварној рампи током испоруке репе остајала је велика количина нечистоће (земље), која се у касну јесен кад се време окиша претварала у невиђено блато и каљугу. Темпо и динамика отпреме репе у Фабрику била је условљена расположивим железничким вагонима чију су диспозицију одређевали њени сировинци раније **Максимовић**, касније **Крстић - Крле**. Они су настојали да синхронизују вађење репе на терену са темпом прераде у Фабрици. На тај начин кампања прераде шећерне репе трајала је дуго и, стога је, овој и другим утоварним станицама, диспониран ограничен број вагона за утовар.

У Задрузи смо то схватили. Звали смо инж. Крстића и захтевали да се број вагона за утовар повећа. Крстић је, као сировинац, тврдио да је број вагона довољан јер, по његовом тврђењу, на овом терену нема више од 300 вагона корена репе. Међутим, ми смо у Задрузи тврдили да на овом терену има не 300, већ још најмање 1.000 вагона репе за испоруку. Он је остао при својој тврдњи. Понудио је опкладу. Пристали смо. Опклада је била пет литара вина. Крстић је, ипак, нашу процену озбиљно схватио и изашао јој у сусрет – утростручио је број диспонираних вагона за утовар. Његова процена била је тачна. У току неколико наредних дана испорука репе са овог подручја била је окончана. Победоносно је дошао у Задругу са захтевом да признамо, да је његова процена била прецизнија од наше (задружне). Признали смо, да смо изгубили опкладу али смо репу, те године, испоручили по лепом времену. Коментар: Знао је Крле за јадац, али се није љутио, био је добар човек, хтео је да нам помогне и успео је у томе. Задруга је, са своје стране, наставила са успешним уговарањем и гајењем овог усева и у наредним годинама.

Задружни дом у Банатском Великом Селу

Произвођачи су понекад мање, понекад више негодовали на констатован одбитак као нечистоћу, али су, ипак, прихватили процену и истоварили корен на одређену призму. Остало је упамћено, да се једино **Сретен Зељковић** из Другог рејона није сложио са оцењеним одбитком. Он је, користећи воду из буради која су била на располагању, примљену репу опрао и поново дошао на кантар. Показало се, да је **Мићо Вашалић**, задужен за пријем репе, добро проценио нечистоћу и стандардне одбитке на главу и корен, а напор Сретена Зељковића био узалудан.

Осокољени искуством и резултатима кооперације оствареним у сточарству (свињарство), као и идејама и иницијативама словеначких задружних организација, разрађени су програми кооперације Задруге и индивидуалних произвођача – задругара у ратарској производњи. Колико год да су за кооперацију у сточарству (бела холандска свиња) задругари показивали јасан интерес, на уговарање производње у ратарству били су некако алергични. И поред наглашене агитације, на овај вид сарадње са Задругом одлучивали су се врло споро и без властите иницијативе.

После састанака по рејонима, са десетак - дванаест одабраних задругара из Села одржао сам разговор у просторијама Задруге. Ту су на конкретном примеру разматрани елементи уговора о кооперацији у одређеној производњи. Овде је била у питању сарадња у производњи пшенице.

Према предложеном пројекту уговора као улагања задругара узимани су у обзир власништво на земљишту у виду ренте, као и процењена вредност радова које је у производњи био обавезан да изведе сам земљорадник – кооперант. Претпостављено улагање Задруге уговором односило се на репродукционе материјале – семе, минерална ђубрива, заштитна средства, вршидбу, односно евентуална друга улагања. Од процењеног приноса сваком учеснику у производњи - кооперанту предвиђено је било да се прво призна и надокнади вредност извршеног улагања, а разлика, остварена као вишак у односу на уложена средства, припадала би уговореним странама сразмерно уложеним средствима.

Тога дана потписано је у задружној канцеларији десет уговора којима је била покривена површина од 10 ха пшенице. Само један, или двојица, од присутних потенцијалних кооперанта нису се одлучила да потпишу понуђени уговор о сарадњи у предметној производњи. Да би се стекао утисак о расположењу и условима који су доминирали у разговорима и при одлучивању појединаца приликом потписивања ових уговора наводим, да је после њиховог одласка из Задруге у пепељари набројано 135 опушака цигарета с напоменом, да сам ја од свих присутних био једини непушач.

Потписивање означених уговора између Задруге и њених чланова мени лично представљало је велику сатисфакцију и својеврсни израз поверења. Касније се показало, да сачињени уговори о заједничком улагању и производњи нису били потпуни. Наиме, нису обухватали целокупну производњу одређеног усева на индивидуалном газдинству. Задруга није имала услова да провери сврху уложених средстава (посебно минералних ђубрива), нити да утврди на којој је стварној површини дошло до пораста обима производње (приноса) који се дугује њеним уговореним улагањима. Она није посебно ни инсистирала на реализацији ових уговора. Наиме, задругари су јој по овој основи преузета средства надокнадили у потпуности. Потписаним уговорима дошло је до повећања употребе квалитетног семена, минералних ђубрива и заштитних средстава и тиме, до утицаја Задруге на повећање производње уопште, чиме је она испунила свој резон д-етр.

др Јан Марко

Озбиљне ствари имале су и духовите рефлексије

Констатована дешавања у Банатском Великом Селу нису остала без посебних духовитих примедби и констатација. Када се разговарало о лекару **Зорану Ојданићу**, мање – више сви су били сагласни да је он добар човек, као лекар пажљив према људима, али му је „брате, супруга врлетна". Или, одређени домаћин води краву према Ветеринарској амбуланти. С друге стране улице обраћа му се познаник питањем: „Миле, куда ћеш с том кравом?" Двосмислени одговор је обично гласио: „Водим је Жујану!" Жујан је могло бити име бика, али и шаљиви надимак плавокосог ветеринарског техничара, који је био задужен да у Амбуланти обавља вештачко осемењавање.

У Среском савезу земљорадничких задруга у Кикинди остваривано је повремено саветовање са руководиоцима земљорадничких задруга овога подручја. На таквим саветовањима преношени су задаци виших задружних савеза на сеоске задружне организације. Ово је чинио на основу припремљеног и језгровито састављеног реферата председник Среског савеза **Светозар – Светко Грбић**. После таквог уводног реферата, отварала се дискусија и разговор о могућностима и проблемима реализације постављених задатака.

У једну, од таквих озбиљних расправа о потреби свестраног учешћа земљорадничких задруга у организовању производње и откупа пољопривредних производа од задругара, укључио се и потпредседник Среског савеза **Илија Кецман**. Он је рекапитулирао излагање свог председника о потреби ширења задружне производње и откупа, критикујући задруге које се нису довољно ангажовале ни у сфери организовања производње а ни у сфери откупа. Своју оштру критику усмерио је на Земљорадничку задругу у Сајану речима: „Ето, руководство Задруге у Сајану ухватило се за јаја и само то зна, а не води рачуна о другим значајним задружним питањима. "Није неопходно наглашавати какву су реакцију у тој озбиљној атмосфери изазвале његове последње речи. Он је то и сам схватио, јер је имао потребу да каже: „Добро. Нисам ја тако мислио.". Сви присутни су знали како је он то мислио, али двосмисленост значења његових речи остала је евидентна.

Поред свих тегоба живота, којима је човек оптерећен и притешњен, он нађе начина да се свом положају и тегобама насмеје у очи. Сетимо се неких.

Место свих окупљања Великоселаца био је Задружни дом. У то време у њему су се често одржавале разне конференције и зборови. На овим скуповима обавезно су били присутни и запослени из задруга. У Сељачкој радној задрузи као књиговође радили су **Јово Орељ**, **Драго Грбић**, шеф рачуноводства, **Марко Томазовић** и **Нико Булајић**. Обично на збору бирача или некој конференцији Јово Орељ седио је у првом реду и пушио лулу.

У Великој Сали Задружног дома одржава се предизборни кандидациони скуп за делегата одређеног савезног већа. Сала дупке пуна. Председавајући отвара скуп и предлаже стандардни дневни ред (избор председништва, записничара, оверача записника, предлагање кандидата итд.).

Све је са становишта формалности врло озбиљно. Формалности су завршене.

Прелази се на предлагање кандидата. Председавајући се обраћа скупу речима: „Има ли ко предлог?"

У Сали тишина. У једном тренутку из масе се јавља предлагач: „Ја имам предлог. Предлажем Јову Ореља."

- „А куд га предлажеш?" – пита председавајући.

- „Па, тамо, горе, као за савезног!" - одговара предлагач, рецимо Стево.

- „Има ли још предлога?" – пита председавајући.

Јавља се други предлагач, који на основу те и те тачке закона, у име тога, тога итд. грађана и своје име предлаже у поменуто веће друга **Пашка Ромца**.

У том се поново јавља Стево и тражи реч.

- „Имаш реч!" – саопштава председавајући.

- „Повлачим свој предлог!" – саопштава Стево.

- „А што га повлачиш?" – пита председавајући.

- „Повлачим га, јер нисам знао, да је кандидовање Пашка Ромца било договорено унапред."

Мислим, да коментар свему овоме није потребан.

У поменутом Задружном дому разматрају се годишњи резултати успеха пословања СРЗ „Граничар". Сви задругари су задовољни расподелом. Управник **Никица Карановић** сматра, да би и бригадирима, као и осталим члановима, требало кориговати примања својевремено утврђена планом. Он се обраћа присутнима речима: „Има ли ко предлог како да се награде бригадири?"

Из публике, као из топа, јавља се предлог: „Управниче, ја би(х) и њима повисио!"

- „На колико?" – пита Никица.

- „Брат, брату, заслужили су по 11.000."

- „Какав ти је то предлог, па они већ имају по 13.000." - констатује управник Никица.

У сали – смех.

Понекад смо се ми, тада дошљаци, смејали и на властити рачун. Запошљавањем стипендираних лекара, економиста, агронома, ветеринара и др. у насељима која су сачињавала Општину Нови Козарци, јављао се проблем њиховог смештаја и исхране. Он није био изражен ни у Б. В. Селу, ни у Руском Селу. У Новим Козарцима, истина, није било проблема око смештаја, већ око исхране. Задруга је питање исхране решила тако, што је за припремање једног подневног оброка, задужила постојећи угоститељски објекат.

Како је то решење функционисало у пракси, **инж. Владета Аћимовић** је то, нама, присутнима сликовито приказивао овако. Дођем ја у ресторан на ручак у један после подне. Седнем за одређени сто и чекам. Келнерица на послужавнику носи поручена пића (ракије, пива, вина) одређеним гостима. Кад ме спази, она ми се јавља: „Добар дан, стигли сте?" Ја јој оговарам: „Добар дан, стигао сам!" Она, пошто је разнела поруџбине, нестане у кухињи и донесе један тањир који ставља на сто испред мене уз речи: „Изволите!". Ја одговорим: „Хвала!" и она оде. Опет вредно разноси поруџбине гостима а, у међувремену, мени донесе нешто од

Зоран Ојданић

прибора (кашику, виљушку или нож), стави поред тањира и љубазно каже: "Изволите!" Ја се поново, сваки пут захвалим и чекам. То чекање траје некад више, некад мање, али око два сата ето ти и мог ручка. Поново чујем: „Изволите!" и поново одговорим: „Хвала!" и тако из дана у дан.

Приликом обиласка пријављених потенцијалних коопераната за гајење холандске свиње, **инж. Млађен Божовић**, познатији као Брка - због његових пажљиво негованих бркова, је, обучен у своје светло одело (вероватно једино које је имао), користио лака задружна кола седећи са кочијашем на предњем седишту. После завршеног обиласка газдинстава чланова Задруге, инж. Божовић се жалио на кочијаша убеђен да овај, када током овог обиласка колима наиђу на бару или блатњав део пута, намерно бичем ошине коња с његове стране, да би се овај, затим, узнемирио, ритнуо и копитима му прљавом водом испрскао или блатом испрљао његово светло одело, што је, свакако, било могуће. Кочијаш је укорен, иако, никако није хтео да призна наводе свога сапутника.

др Јан Марко
Биографије приредио
Душан Дејанац
(крај)

Јово Орељ (1908 – 1984.)

Учесник НОБ од 1941. Ратни војни инвалид. Носилац Партизанске споменице. По колонизацији већ 1946. године завршио курс за књиговођу и радио као књиговођа у Сељачкој радној задрузи "Будућност" у Шарлевилу. Једно време био управник Сељачке радне задруге „Херој Тито".

Славко Полић (1927 – 1986.)

По колонизацији у Солтур радио је најпре као столар у Земљорадничкој задрузи, а касније је био наставник у Основној школи „Славко Родић". Познати је друштвено – политички радник. Био је одборник Скупштине општине Кикинда. У Ловачком друштву „Велебит" на дужности председника непрекидно се налазио од 1965. до 1979. године. Писао је партизанске песме.